

Padéi áldozatok (4.)

A bánsági falut sem kerülte el a kíméletlen bosszú 1944-ben

1944 végén, amikor a Bánságban már véget ért a háború, a magyar lakosságra még újabb megpróbáltatások vártak. A katonai közigazgatás bevezetésével megnyílt annak a lehetősége, hogy felelősség nélkül gyilkolni lehessen, és ennek az időszaknak több mint húsz padéi magyar esett áldozatul. Talán ez lesz az első kísérlet arra, hogy ismertessük mindazokat a körülményeket, amelyek a gyilkosságokhoz vezettek e bánsági településen.

A magyar áldozatok:

KRISTÁLY ISTVÁN tanító, iskolaigazgató, prózairó. 1890. december 22-én született Szombathelyen (Magyar Köztársaság), apja János, anyja Nagy Erzsébet. 1920 elején emigrált Jugoszláviába. Az általános iskolát szülőhelyén, a tanítóképzőt Csáktornyaán végzi. Tanító Csáktornyaán, majd az első világháborúban katona és orosz hadifogoly. Padén először tanító, majd 1934-től iskolaigazgató. Írói munkásságát részletesen Bori Imre méltatta, míg életútját Kalapis Zoltán Életrajzi kalauzázból ismerhetjük meg.

Kristály István iskolaigazgató

1944-ben elűnt, 1963-ban a törökkanizsai bíróság holtá nyilvánítja.

Fontos szerepet játszik a falu életében, elsősorban mint iskolaigazgató, de kiveszi részét a művelődési életben és a falu önkormányzatában is.

Padé krónikája folyamatosan széleskörű elemként és fasisztaként emlegeti, sőt öt tartották Padén a fasiszmus fő ideológusának. Persze az állításokat semmilyen bizonyíték nem támasztja alá, vagyis a padéi „fasiszták” fő bűne az volt, hogy tartották a lelket a magyarságban, és szerettek volna, ha a Bánságot visszacsatolják Magyarországhoz. Pont az ellenkezőjét igazolja egy 1930-ban megjelent cikke, amelyben fontosnak tartotta megállapítani, hogy „a szerbek és magyarok olyan békés egyetértésben élnek együtt, ami messze környéken is visszhangra talál.” Formálisan a fasiszta jelzőt mindenre rá lehetett ragasztani, nemcsak Kristály Istvánra, hanem mindenki másra is, aki a DMKSZ tagja volt, valójában minden magyarra.

Kristály Istvánt is a szovjet csapatok bejövetelét után tartóztatták le, és a többi sorstársával együtt a tiszai híd építésén dolgoztatták. A igazi megpróbáltatások a katonai közigazgatás bevezetésével kezdődtek, amikor az OZNA szabad kezet kapott a tömeges kivégzésekhez. Ma már nem lehet pontosan megállapítani, hogy mi történt a padéi letartóztatottakkal, csak annyit tudni, hogy Paderől Nagyikikindára vitték őket, de egyesek szerint oda nem érkeztek meg, mert Padé és Szaján között az Aranka partján lőttek őket. Pontosabb választ akkor kapnánk, ha Nagyikikindán is előkerülnének a belügyi szolgálat által vezetett listák. Halálá-

nak körülményéről Matuska Márton és Mészáros Sándor írt részletesebben.

Kristály István feleségét és két lányát, Annát és Klarát kizavarták házukból, jó szándékú padéi emberek fogadták be őket.

LÁNYI KÁLMÁN földműves 1912-ben született Padén, apja János, anyja Dancs Anna. Tanyán éltek, és nem vett részt a közéletben, semmilyen adatot nem sikerült felkutatni, amivel állítólagos bűne igazolható lehetne. Amikor letartóztatták, két fegyveres kísérté be a tanyáról, és később véltetően a többi padéival ő is Nagyikikindára került. Két kiskorú gyermek maradt utána, Mihály és Verona. Elűnt 1944-ben.

MÁTÉ URBÁN, felesége Melánk Ilona, fiai Ferenc és Sándor. Mint szélsőséges elemet és DMKSZ tagot emlegeti Padé krónikája, valamint Ozren Milošev bántalmazóját. Elűnt 1944-ben.

MOLNÁR SÁNDOR földműves, született 1881-ben Padén, apja Pál, anyja Juhász Katalin.

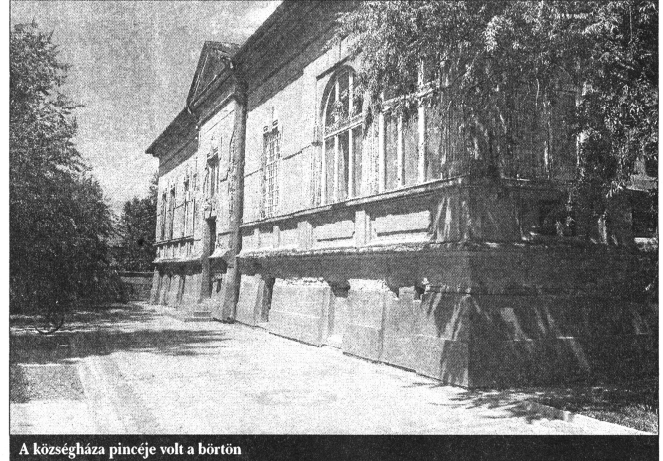
Amikor a fegyveresek jöttek érte – bizonyos Bajin Vojislav egy társával –, semmit nem mondtak neki, hogy miért tartóztatják le, hanem csak annyit: „napred marš!”, és a puskával mutatták az utat a parasztszékér felé, amelyen már Kabók Péter le volt kötözve. A kocsin leköltözve verték őket, és Paderől Bocsártra szállították mindkettőjüket, ahol a családtagoknak engedélyezték a látogatást egészen késő őszig 1944-ben, majd magyarázat nélkül elűnt. Bocsáron a foglyokat folyamatosan bántalmazták, a szennyes ruhán többször vér és húsdarabok voltak. A család minden vagyonától megfosztották.

NESKUDLA JÓZSEF 1898. július 17-én született Hódgyézházán, apja Antal. Egy kiskorú lány, Irma maradt utána. Elűnt 1944-ben.

Az ő sorsához még néhány padéi ártatlan áldozat sorsa kapcsolódik. Egy hihetetlen történet

A bánsági magyarság települései közül elsőként a padéiak állítottak méltó emléket az 1944/45-ös áldozatoknak, az emlékezést egy kopjafa jelképezi

alapján végezték ki Neskudla Józsefet, Rice Sándort és Máté Urbánt. A történet a következő, és megtalálható Padé krónikájában. 1944. október 8-án Padén megalakult a helyi Népfelzabáló Bizottság, és ennek egyik tagját, Ozren Miloševet a háborús bűnösök felkutatásával bízták meg. Civilben Ozren Milošev – Padé Szaján irányában lévő határban található – az Aranka-csatornában lévő szivattyúházban volt gépész. Az ő elmondása alapján, amit senki más nem támasztott alá, valamikor 1941 nyarán Neskudla József feljelentése alapján letartóztatták azzal a váddal, hogy segítette az ellenállási mozgalom illegális tagjait. A fegyvertelen gépész letartóztatásában 12 fegyveres rendőr és DMKSZ tag vett részt a falu német főmegbírójával, Maschowsky Kristóffal az élen. Kihallgatása

A község háza pincéje volt a börtön

során bántalmazták, és eltörték két bordáját, valamint több hónapot töltött börtönben. Amennyiben a történet minden szava igaz lenne, akkor is túl nagy ár volna érte a három emberélet.

Amikor azt mondjuk, valaki 1944-ben elűnt, tudnunk kell, hogy az illetőt sokszor a legkegyetlenebb módon megkínózták és agyonverték, hiszen ezekben az időkben, sokak tanúsága szerint, a kivégzés a halál szerencsésebb módjának számított

RICE SÁNDOR az előző történet szenvedő alanya. Hozzá tartozói ma Ausztráliában élnek.

SIMON JÁNOS (JOHAN) a padéiak emlékezete szerint német volt, és Táborosi Istvánnal együtt végezték ki.

TÁBOROSI ISTVÁN 1881-ben született, felesége Márki Etel. két felnőtt gyermeke volt: Verona és István. A háborút megelőzően a magyarság egyik vezetője és nagy tekintélyű személyisége volt. Segítette a falu művelődési életét (mint a gazdákör pénztárosa), tagja az iskolazéknak. A háború kitörése előtti napokban többedmagával ideiglenesen letartóztatták. Részt vállalt a település fontosabb objektumainak őrzésében, amit később a bűnként róttak fel. A DMKSZ egyik vezetője, valamint a falu önkormányzatában is többször vállalt szerepet, így 16 éven át a falu bírója (mai szóhasználattal: a falu elnöke).

Táborosi Istvánt nem tartóztatják le közvetlenül a falu elfoglalása után, mint a többi magyar „fasisztát,” hanem jóval később, 1944. november 29-én. Aznap két nem padéi illetőségű fiatal fegyveres, feltehetőleg OZNA-nyomozó jelent meg a házban, és be-kísérték a község házára. A család csak később tudta meg, hogy a község háza pincéjében megkínózták, és még az éjjel behalhat a bántalmazásokba. Parasztszékére tetették, és az éjjel lealt a Tiszába dobták. Később a családtagok Tordi Nikola juhászra, aki tevélegesen is részt vett több magyar megkínzásában, láták apjuk prémagláros elikabóját.

UGRI ANTAL rendőrként szolgált Padén, részt vett a szerbek megkínzásában, egy fia van, aki külföldön él. Elűnt 1944-ben.

VIRÁG GYÖRGY, hentesboljta és kisebb vágóhídjá volt a katolikus parókia mellett, amit a háború után elvettek tőle. 1896-ban született, felesége Török Viktória, négy gyermek maradt utá-

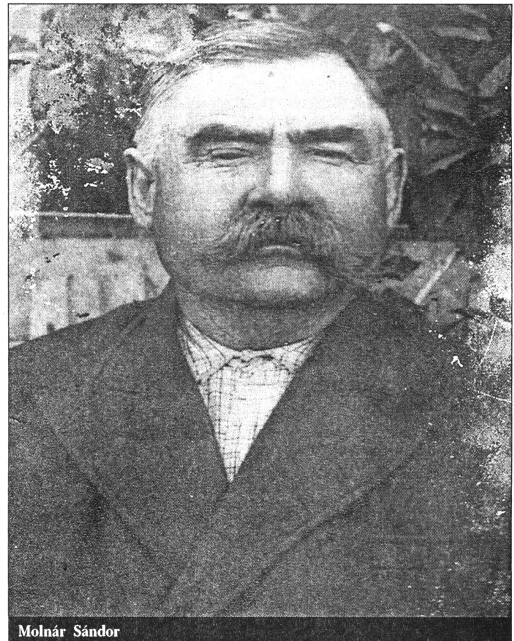
na. Szélsőséges elemként emlegeti Padé krónikája. 1944-ben elűnt.

Még két személy lehetett az áldozatok között, ezek: **Kis Pál** született 1919. január 9-én Padén, apja István, a Nagyikikindai Községi Bíróság nyilvánította holtá 1959-ben, mivel 1944-ben tűnt el.

Konya János született 1924. június 25-én Padén, apja Mátys, anyja Ilona. a Nagyikikindai Községi Bíróság nyilvánította holtá, mivel 1944-ben elűnt.

Továbbá a padéiak emlékezete szerint 1944-ben tűnt el még **Péter János** és **Kalmár Antal** is, de pontosabb adatokat nem sikerült felkutatni.

Igyekezünk a nevek felsorolása mellett az áldozatokat valamilyen módon bemutatni, habár rokonok és ismerősök, illetve szemtanúk híján ez teljes mértékben nem sikerült. Reményünk szerint a további helytörténeti kutatások során újabb adatok birtokába juthatnánk, de a titkos levéltári dokumentumok is sokat segíthetnének. Igyekezünk tárgyilagosság is lenni, és az érzelmek helyett inkább a tényekre szorítkozni. Mindez mellett, amikor azt mondjuk, valaki 1944-ben elűnt, tudnunk kell, hogy az illetőt sokszor a legkegyetlenebb módon megkínózták és agyonverték, hiszen ezekben az időkben, sokak tanúsága szerint, a kivégzés a halál szerencsésebb módjának számított.

Molnár Sándor

Ami még fontosnak tartunk említeni, tudunkkal a bánsági magyarság települései közül elsőként a padéiak állítottak méltó emléket az 1944/45-ös áldozatoknak, az emlékezést egy kopjafa jelképezi.

(Vége)

■ ISPÁNOVICS István